

Sarrera

KINTANA, Xabier
Euskaltzaindiko idazkaria

Euskera. 2011, 56, 3. 659-662. Bilbo
ISSN 0210-1564

Behin, orain dela berrogei urte inguru, Gabriel Arestirekin Baionako karriketatik nembilela, halako batean, Bilboko poeta etxe baten horman atxikirik zegoen plaka bati begira gelditu zen. Hura Agosti Xahoren omenez jarria zela ohartzean, honela esan zuen irriño batez: «Begira, Xabier: hemen-txe du Xahok bere kalea. Bere garaian idazle madarikatua izan zen bera ere, baina azkenean, haren izena ipini diote kale bati. Beraz, besteok ere ez dugu esperantza galdu behar!».

Bai, hori zioen, nolabaiteko umore-harrotasunez, Gabriel Arestiri bere burua poeta madarikatutzat aurkeztea gustatzen zitzaiolako, sarritan egia desegokiak esaten –eta idazten– zituen eta. Hargatik, txalo eta laudorioen artean, batzuetan gaitzespen eta kritika latzak ere jasotzen zituen. Agosti Xahok bezala nonbait. Gabrielen kasuan behintzat, aitortu behar da haren iritziak aurkezteko maneran, maiz, bereziki zirikatzaile eta sumingarria izaten zela, horrela sorrarazten zuen eskandaluarekin, segur aski, oihartzun handiagoa lortzeko esperantzarekin.

Agosti Xahoren izkribuetan, aldiz, ez da eskuarki irakurlearekiko probokaziorik nabaritzen, eta eskandalua, izatekotan, zerabiltzan gaietan zetzan, irudimenezko gauza berri eta harrigarriak agertzeko moduan, haien laikotasun eta heterodoxian, garai hartan gure artean hura aski gauza ezohikoa baitzen. Izan ere, hemeretzigarren mendearen hasieran jaio zen Zuberoako idazle hau oso nabarmen agertu zen ezkertiar, iraultzaile eta errepublikar erradikal gisa. Eta jarrera ideologiko hori, gurean berritzaile, ez zetorren beti bat tradiziozko orduko pentsaera nagusiarekin, hots, *euskaldun fededun* delakoarekin. Halere, ezkerreko ikusmoldea ukanik ere, Xahok, aldi berean, bere burua beti euskaldun erakusten zuen inolako konplexurik gabe, eta *avant le mot*, abertzaletzat ere bai. Horrexegatik karlistadak euskaldunen nazio-askatasunerako borrokatzat hartzen zituen.

Garai hartan Frantzia zen, Europa osoan, Gobernu Errepublikarra zuen estatu bakarra, Frantses Iraultzaren ondorioz lorturiko eskubide formal askorekin, eta hartan Elizaren legeria eta Estatuarena banaturik zeuden. Xahok biziki balioesten zuen aurrerapauso hori, anitz arlotan gizateria osoarentzako eredu bilakatuko zena. Izan ere, erlijioa eta politika, hots, arimen salbazioa eta hiritarren askatasuna eta eskubideak, elkarrengandik bereiz-

teko urrats hura erabakigarria gertatu zen. Ondoren, jokabide hori Europa osoan eta Amerikan imitatzen hasi zen, eta gaur egun ere horren atzetik dabilta oraindik hirugarren munduko jende asko, atzora arte konfesionalak izandako musulman estatuetan bereziki.

Aitzindariak, ordea, gehienetan oso kario ordaindu behar izan dituzte beren ausartzia eta urrutikusmena. Zorionez, denborak justizia egiten ere bada-ki, eta gaurko euskaldunok mirespenez eta esker onez dakusagu Atharratzeko semearen jarrera aurrerazalea. Euskal hizkuntza, historia, ohiturak, poesia-kantuak, mitologia etab. ere berreskuratzen eta lantzen saiatu zen bera. Jakina, euskal balioak goraiatze aldera, munduko apologista gehienen antzera, lantzean behin gehiegikeria batzuk ere esan zituen. Ez ordea, inoren ideal patriotikoak gugan txikitandik txertatzeko xedearekin. Gainera, Xahorenak ez ziren azken mendeotan gureko erdal eskoletan besteek atertu gabe irakatsi dizkigutenak baino potoloagoak. Helburuetan ere ezberdinak izan dira: Agostik, txarrenean ere, euskal iragana apaintzen zuen, gu geure etorkiaz harro senti gintezan, euskaldun iraun genezan, bertoko erro eta nortasun nazionalari atxikiz. Erdal eskolak, ordea, sarriegitan gu ahalkez deserrotzeko, eta geure hizkuntza eta kultura gal genitzan, zituen bere istorioak apailatzen.

Javier Diaz Nocik, UPV/EHUko irakasleak, A. Xahok pertsonaia erromantiko peto-petotzat jotzen du, hots, idazle, kazetari, bidaiari, politikari erradikal eta kanpoko hizkuntza eta kulturen zalea. Ni neu ere iritzi berekoa nauzue. Bere garaiko semea izanik, eta batzuetan darizkion aje, uste xeble eta fantasiak gorabehera, A. Xahok leku ongi merezia dauka gure historian, eta euskaldunon buru-bihotzetan ere bai. Bere azti-begi zoliari esker, geure etorkizun hobearen iragarle izan genuen, jada gero eta argiago mamitzen ari zaigun errealitatearena. Gainera, alegiazko Aitor zaharraren asmatzaile izandako hura, gaur mila Aitor berrien aitaponteko bilakatua zaigu.

Bidezkoa bezain noraezekoa zen, hortaz, Euskaltzaindiak euskal idazle zu-berotarra gogoan izan eta, haren jaiotzaren bigarren mendeurrenean, bere bizitza eta lanari buruzko jardunaldi batzuk eskaintzea. Horrexegatik antolatu dira Baionan 2011ko abenduaren 16an Agosti Xahoren inguruko ikerketa eta hitzaldiok. Guztiek Zuberoako autorearen inguruan beren txostenak aurkez-tu dituzte, orain orrialde hauetan argitaraturik eskaintzen dizkizuegunak.